

Strategische milieubeoordeling van het operationele programma EFRO 2021-2027

LE FONDS EUROPÉEN DE DÉVELOPPEMENT RÉGIONAL
ET LA WALLONIE INVESTISSENT DANS VOTRE AVENIR

Niet-technische samenvatting

16 augustus 2021

Inhoudsopgave

Inleiding	4
1. Samenvatting van de inhoud, beschrijving van de belangrijkste doelstellingen van het programma en verbanden met andere relevante plannen en programma's	5
2. Relevante aspecten van de milieutoestand en de waarschijnlijke ontwikkeling als het programma niet wordt uitgevoerd	8
2.1. Energie en klimaat	8
2.2. Natuurlijk milieu	9
2.3. Bebouwde omgeving (met inbegrip van archeologisch en cultureel erfgoed) en bodemgebruik	10
2.4. Landschap en reliëf	10
2.5. Sociaal-economische activiteiten	11
2.6. Mobiliteit	12
2.7. Gezondheid (veiligheid, vervuiling, luchtkwaliteit)	13
2.8. Gebruik van grondstoffen	14
2.9. Water	14
2.10. Bodem en ondergrond	15
2.11. Normale gang van zaken	16
3. Milieukenmerken van gebieden die aanzienlijke gevolgen kunnen ondervinden	16
4. Milieuvraagstukken in verband met het programma, met name die welke betrekking hebben op gebieden van bijzonder belang voor het milieu, zoals aangewezen op grond van de Richtlijnen 79/409/EEG en 92/43/EEG	17
4.1. Definitie en ligging van gebieden van bijzonder belang voor het milieu	17
4.2. Waarschijnlijke en aanzienlijke gevolgen voor gebieden van bijzonder belang voor het milieu	18
5. Relevante milieubeschermingsdoelstellingen en de wijze waarop met deze doelstellingen en milieuoverwegingen rekening is gehouden bij de ontwikkeling van het programma	19
6. Vermoedelijke niet-onaanzienlijke effecten, d.w.z. secundaire, cumulatieve, synergetische, korte-, middellange- en langetermijneffecten, permanente en tijdelijke, zowel positieve als negatieve, op het milieu, onder meer op thema's zoals biologische diversiteit, bevolking, menselijke gezondheid, fauna, flora, bodem, water, lucht, klimatologische factoren, materiële goederen, cultureel erfgoed, met inbegrip van architectonisch en archeologisch erfgoed, landschappen en de interacties tussen deze factoren	20
6.1. Beknopte samenvatting van de niet te verwaarlozen gevolgen van elke maatregel	20
6.2. Samenvattende tabel	21
6.3. Geaggregeerde interpretatie van de resultaten	23
7. Maatregelen die worden overwogen om aanzienlijke negatieve effecten van de uitvoering van het programma op het milieu te vermijden, te verminderen en, voor zover mogelijk, te compenseren	25
7.1. Methodologie	25
7.2. Algemene aanbevelingen	25

7.3.	Aanbevelingen per thema	26
8.	Verklaring met een samenvatting van de redenen waarom de opties zijn gekozen en een beschrijving van de wijze waarop de beoordeling is uitgevoerd, met inbegrip van eventuele moeilijkheden die bij het verzamelen van de vereiste informatie zijn ondervonden, zoals technische tekortkomingen of een gebrek aan deskundigheid	28
8.1.	Procedure die is toegepast voor de opstelling van het OP en het MER	28
8.2.	Aangetroffen moeilijkheden	29
9.	Beschrijving van de beoogde opvolgingsmaatregelen overeenkomstig artikel 59 van het Milieuwetboek	30

Inleiding

Doel en vorm van de niet-technische samenvatting

Deze niet-technische samenvatting (NTS) maakt deel uit van het milieueffectrapport (MER) dat is uitgevoerd als onderdeel van de strategische milieubeoordeling (SMB) van het operationele programma (OP) 2021-2027 van het EFRO.

Deze samenvatting beoogt de SMB toegankelijk en begrijpelijk te maken voor een niet-gespecialiseerd publiek. De nadruk ligt dus op duidelijkheid en op de begrijpelijkheid en leesbaarheid van de verstrekte informatie voor degenen die een overzicht willen krijgen van het operationele programma en de gevolgen daarvan voor het milieu.

Degenen die kennis wensen te nemen van de details en de gevolgde redenering wordt verzocht het volledige rapport te raadplegen. Dit rapport bevat ook een verklarende woordenlijst en een lijst van afkortingen.

Voorstelling van de aanbestedende overheid

De aanbestedende overheid voor de studie is het Waalse Gewest, vertegenwoordigd door de Secretaris-generaal van de Waalse Overheidsdienst, mevrouw Sylvie MARIQUE.

Voorstelling van de onderzoeker

De onderzoeker is het tijdelijke samenwerkingsverband van de ondernemingen AUPa bvba, evalux UG en WUA bvba.

Dit samenwerkingsverband heeft het mogelijk gemaakt een multidisciplinair team samen te stellen met ervaring op alle gebieden die voor de milieubeoordeling vereist zijn.

Doel en inhoud van de studie

Het doel van deze SMB is de milieueffecten te meten die zouden voortvloeien uit de uitvoering van het OP EFRO 2021-2027 voor Wallonië en ervoor te zorgen dat de bevoegde autoriteiten bij de opstelling van het OP rekening houden met milieuoverwegingen. Deze beoordeling wordt uitgevoerd tijdens de ontwikkeling van het OP, zodat er rekening mee kan worden gehouden en er verbeteringen kunnen worden aangebracht om het milieueffect te verminderen of te optimaliseren.

NB: alle bronnen worden geciteerd in de andere 9 gedetailleerde hoofdstukken van het MER.

1. Samenvatting van de inhoud, beschrijving van de belangrijkste doelstellingen van het programma en verbanden met andere relevante plannen en programma's

In dit eerste hoofdstuk wordt een beknopt overzicht gegeven van het operationele programma en van de verbanden met andere relevante plannen of programma's (RPP's) op internationaal, Europees, nationaal en Waals niveau.

Het OP neemt de belangrijkste prioriteiten van Wallonië op het gebied van overheidsbeleid over en tracht tevens te beantwoorden aan de doelstellingen die zijn vastgesteld in de Gewestelijke Beleidsverklaring. Het gaat er dus om economische doelstellingen (meer werkgelegenheid en productiviteit) en milieudoelstellingen (strijd tegen de opwarming van de aarde en bescherming van het milieu) met elkaar te verzoenen. Het programma omvat 5 prioriteiten en 15 maatregelen (stand van zaken bij de goedkeuring door de Waalse regering in tweede lezing op 14 juli 2021):

Prioriteit 1: Een intelligenter en concurrerder Wallonië

Maatregel 1: Steun voor onderzoek (COOTECH)

Maatregel 2: Steun voor onderzoek 'Digitale transformatie van kmo's'

Maatregel 3: Steun voor O&I- en valorisatieacties

Maatregel 4: Investeringssteun

Maatregel 5: Financieringsinstrumenten (kmo's)

Maatregel 6: Steun voor ondernemingen en ondernemers-projecteigenaars

Maatregel 7: Herinrichting van bedrijventerreinen of -sites

Prioriteit 2: Een groener Wallonië

Maatregel 8: Energierenovatie van gewestelijke en lokale overheidsgebouwen

Maatregel 9: Circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik

Maatregel 10: Financieringsinstrument 'Steuninstrument voor de transitie van kmo's naar koolstofarme/circulaire economie'

Maatregel 11: Steun aan ondernemingen naar circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik

Maatregel 12: Sanering van oude industrieterreinen

Prioriteit 3: Een meer verbonden Wallonië

Maatregel 13: Duurzame lokale en gewestelijke mobiliteit

Prioriteit 4: Een socialer Wallonië

Maatregel 14: Geavanceerde infrastructuur en uitrusting voor beroepsopleiding en hoger en universitair onderwijs

Prioriteit 5: Een Wallonië dat dichterbij de burger staat

Maatregel 15: Stedelijke ontwikkeling

Aangezien het OP deel uitmaakt van een ruimer beleids- en regelgevingskader, moet worden nagegaan of het aansluit bij andere bestaande plannen en programma's en of er eventueel sprake is van overlappings of tegenstrijdigheden. In het algemeen streeft het OP ernaar de doelstellingen van de Europese Commissie (EC) – die streeft naar een betere economische en sociale cohesie door innovatie en onderzoek, de digitale en ecologische transitie en kleine of middelgrote ondernemingen (kmo's) te ondersteunen – te verzoenen met die van de Waalse regering, die ze heeft verwoord in de Gewestelijke Beleidsverklaring. De Europese en Waalse doelstellingen zijn dus grotendeels gelijklopend.

Het OP is niet in tegenspraak met een RPP of met enige maatregel die in het kader van een RPP is gepland. Sommige RPP's zijn meer toegespitst op een bepaald thema (bijv. de Gewestelijke Mobiliteitsstrategie 2030) of juist breder dan het OP (bijv. de Agenda 2030 van de Verenigde Naties). In het algemeen is het OP in overeenstemming met het betrokken regelgevingskader. Er is echter sprake van veel overlapping en kruisverwijzingen tussen de verschillende regelgevende teksten.

De onderstaande tabel geeft een overzicht van de vergeleken RPP's. De OP-maatregel die het meest in overeenstemming is met andere plannen en programma's is maatregel 15 (stedelijke ontwikkeling), wat niet verwonderlijk is gezien het multidimensionale karakter van deze maatregel. Omgekeerd vertoont maatregel 12 (sanering van oude industrieterreinen), die zeer specifiek is, de minste overeenkomsten. Geen van de maatregelen is in strijd met de vergeleken plannen en programma's als zodanig.

Tabel 1. Samenvattende tabel van de mate van overeenstemming tussen het OP en de gepresenteerde relevante plannen en programma's. Scores tussen 2 (volledig in overeenstemming), 1 (in overeenstemming), 0 (niet van toepassing) en -1 (niet in overeenstemming of tekortkoming wanneer een dimensie afwezig is terwijl die er wel zou moeten zijn). Alle plannen en programma's werden afzonderlijk geanalyseerd. In deze tabel staan de gemiddelden per maatregel, per prioriteit en per geanalyseerd plan of programma.

	Helemaal in fase (2)	In fase (1)	Niet betrokken (0)	Niet in fase (-1)														
Hoe dicht bij 2, hoe meer het OP in overeenstemming is met het plan of programma Kleurcode -1;0; 0-1; 1-2 "helemaal" in fase (2) / in fase (1) / niet betrokken (0) / niet in fase (-1)	G - Agenda 2030 SDO	G - Overeenkomsten van Parijs	G - Nieuw Programma voor steden	EU - ESF+ Programma 2021-2027	EU - EU-herstelprogramma	R - SDT 1999	R - SDT 2018	R - Regionale mobiliteitsstrategie 2030	R - Strategie Digital Wallonia	R - Strategie Circular Wallonia +Afval-Resources	R - Plan Get Up Wallonia	R - PACE 2030	R - Waalse strategie voor energienovatie	R - Strategie voor slimme specialisatie	PO 2014-2020	Gemiddelde per maatregel		
Prioriteit 1: Een intelligenter en concurrerender Wallonië																		
Maatregel 1: Steun voor onderzoek (COOTECH)	0,42	0,2		0,5	0,4	-0,13		0,11	0,2	0,36	0,8	0,4	1	1,2	1			0,43
Maatregel 2: Steun voor onderzoek "Digitale transformatie van kmo's"	0,5	0,2		0,5	0,6	-0,13	0,25	0,21	1,4	0,36	0,6	0,2	1,67	1,2	1			0,57
Maatregel 3: Steun voor O&I- en valorisatieacties	0,67	0,2		0,5	0,8	-0,13		0,05		0,18	0,8	0,4	1	1,2	1			0,45
Maatregel 4: Investeringssteun	0,58	0,6		0,17	0,4	-0,13			0,8	0,18	0,8		1	1,2	1,33			0,46
Maatregel 5: Financieringsinstrumenten (kmo's)	0,58	0,6	0,14	0,17	0,4	-0,13			0,6	0,18	0,8		1	1,2	1,33			0,46
Maatregel 6: Steun voor ondernemingen en ondernemers-projecteigenaars	0,58	0,2		0,5	0,6	-0,13			0,6	0,73	0,8	0,8	1	0,6	1,33			0,51
Maatregel 7: Herinrichting van bedrijventerreinen of -sites	0,58	0,2	0,14	0,33	0,4	0,38	1,25	0,21	0,8	0,55	1		1	0,8	1,67			0,62
Middelgrote prioriteit 1	0,56	0,31	0,04	0,38	0,51	-0,05	0,21	0,08	0,63	0,36	0,8	0,26	1,1	1,06	1,24			0,5
Prioriteit 2: Een groener Wallonië																		
Maatregel 8: Energienovatie van gewestelijke en lokale overheidsgebouwen	0,75	1,2			0,4	0,25	0,5			0,55	0,8	0,8		0,6				0,39
Maatregel 9: Circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik	0,5	1,2			0,6	0,88	1,25	0,05	0,4	1,18	0,6	0,6		1				0,55
Maatregel 10: Financieringsinstrument "Steuninstrument voor de transitie van kmo's naar koolstofarme/circulaire economie"	0,75	1,2	0,14	0,17	0,6	0,38	0,5		0,8	1,09	0,6	0,6		0,8	0,67			0,55
Maatregel 11: Steun aan ondernemingen naar circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik	0,75	1,2		0,17	0,6	0,88	1,25		0,4	1,27	0,8	0,6		1	0,67			0,64
Maatregel 12: Sanering oude industrieterreinen	0,58	0,8			0,2	0,5	1,25	0,11		0,45	0,4	0,2		0,4				0,33
Middelgrote prioriteit 2	0,67	1,12	0,03	0,07	0,48	0,58	0,95	0,03	0,32	0,91	0,64	0,56	0	0,76	0,27			0,49
Prioriteit 3: Een meer verbonden Wallonië																		
Maatregel 13: Duurzame lokale en regionale mobiliteit	0,58	1,2	0,14	0,17	0,4	0,88	1,75	1,68	0,6	0,36	0,6	0,6	0,33		0,33			0,64
Middelgrote prioriteit 3	0,58	1,2	0,14	0,17	0,4	0,88	1,75	1,68	0,6	0,36	0,6	0,6	0,33	0	0,33			0,64
Prioriteit 4: Een socialer Wallonië																		
Maatregel 14: State-of-the-art infrastructuur en uitrusting voor beroepsopleiding en hoger en universitair onderwijs	0,5	0,2	0,14	1,67	0,8	0,25		0,05	1	0,55	1	0,4	2		1,33			0,66
Middelgrote prioriteit 4	0,5	0,2	0,14	1,67	0,8	0,25	0	0,05	1	0,55	1	0,4	2	0	1,33			0,66
Prioriteit 5: Een Wallonië dicht bij de burger																		
Maatregel 15: Stadsontwikkeling (bestrijding van stedelijke wildgroei, rationeel gebruik van grond en hulpbronnen, duurzame en sociaal-economische ontwikkeling, vergroting van de aantrekkingskracht, kwaliteitsbeheer van de leefomgeving, mobiliteit)	0,75	1,2	1	1	0,8	0,75	1	0,32	0,8	0,64	2	0,6	2	0,8	1,33			1
Middelgrote prioriteit 5	0,75	1,2	1	1	0,8	0,75	1		0,8	0,64	2	0,6	2	0,8	1,33			0,98
Gemiddelde volgens maatregelen	0,61	0,69	0,11	0,39	0,53	0,29	0,6	0,19	0,56	0,58	0,83	0,41	0,8	0,8	0,87			

2. Relevante aspecten van de milieutoestand en de waarschijnlijke ontwikkeling als het programma niet wordt uitgevoerd

In dit hoofdstuk wordt de huidige milieucontext van Wallonië beschreven waarin het OP zal worden uitgevoerd. Vervolgens wordt op basis van deze voorlopige beschrijving een ontwikkeling geschetst van de bestaande situatie indien het programma niet wordt uitgevoerd (status quo). De tien bestudeerde thema's zijn de volgende:

- Energie en klimaat (met name in verband met luchtkwaliteit)
- Natuurlijk milieu
- Bebouwde omgeving en bodemgebruik
- Landschap en reliëf
- Sociaal-economische activiteiten (demografie, werkgelegenheid, economische activiteiten, enz.)
- Mobiliteit
- Gezondheid (veiligheid, vervuiling, luchtkwaliteit, enz.)
- Gebruik van grondstoffen
- Water
- Bodem en ondergrond

Deze thema's zijn zo gekozen dat ze alle in artikel D.56 van het Waalse Milieuwetboek genoemde thema's omvatten, namelijk biologische diversiteit, bevolking, menselijke gezondheid, fauna, flora, bodem, water, lucht, klimatologische factoren, materiële goederen, cultureel erfgoed, met inbegrip van het architectonische en archeologische erfgoed, en landschappen. Ze worden systematisch behandeld in de milieueffectbeoordeling en in het hoofdstuk over de aanbevelingen om de negatieve effecten van het OP op het milieu te vermijden en te verminderen.

De analyse van de milieutoestand wordt uitgevoerd op basis van beschikbare en toegankelijke gegevens en documenten, met name op basis van het Waalse rapport over de milieutoestand 2017 van de Waalse Overheidsdienst en het MER dat in het kader van het vorige OP (2014-2020) is uitgevoerd.

De belangrijkste punten die bij de analyse van de milieutoestand aan de orde zijn gekomen, worden hieronder voor elk van de bestudeerde thema's opgesomd.

2.1. Energie en klimaat

In Wallonië is de **drempelwaarde voor temperatuurstijging van 1,5 °C** al overschreden, met een gemiddelde van +1,9°C voor België ten opzichte van 1890. Er dient op gewezen te worden dat België zich er in het kader van het Akkoord van Parijs toe heeft verbonden de stijging van de gemiddelde wereldwijde temperatuur te beperken tot ruim onder de 2 °C ten opzichte van het pre-industriële niveau en inspanningen te blijven leveren om de temperatuurstijging te beperken tot 1,5 °C. Sinds de jaren tachtig heeft Wallonië steeds vaker te kampen met hittegolven, die intenser en langer zijn. Bovendien heeft Wallonië te kampen met een toename van de jaarlijkse **neerslag**.

Wat het energieverbruik in Wallonië betreft, dienen verschillende sectoren te worden geanalyseerd. Het **energieverbruik van de industrie** is sinds de jaren 2000 sterk gedaald, voornamelijk als gevolg van de economische crisis. De Waalse industrie is geleidelijk overgeschakeld op minder energie-intensieve sectoren. De industrie, met 34% van het totale verbruik, bleef in 2018 echter de grootste eindverbruiker van energie in Wallonië, vóór de transportsector (29%) en de huisvestingssector (26%). In 2018 bedroeg het eindverbruik van elektriciteit in de huisvestingssector 34.435,6 GWh (hoofdzakelijk voor warmteproductie). Het **energieverbruik van de tertiaire sector** (met uitzondering van de transportsector) is lager dan dat van de industrie of de huishoudens. De economische groei van de tertiaire sector gaat echter gepaard met een toename van het energieverbruik, met name van elektriciteit.

In het eindverbruik wordt een toenemend aandeel van **energie uit hernieuwbare bronnen** waargenomen. In 2016 was het bruto-eindverbruik van energie uit hernieuwbare bronnen goed voor 12,1% van het bruto-eindverbruik van energie. In 2019 vertegenwoordigden wind- en zonne-energie meer dan de helft van de energiebronnen voor duurzame elektriciteitsproductie.

2.2. Natuurlijk milieu

Wat de biodiversiteit betreft, wordt bijna 31% van de onderzochte dier- en plantensoorten in Wallonië met uitsterven bedreigd (kwetsbaar, bedreigd, ernstig bedreigd). Dit geldt met name voor vissen, reptielen, vlinders en libellen. Bovendien is 9% van de soorten – alle groepen samen – uit de regio verdwenen. De belangrijkste oorzaak is de verandering van natuurlijke habitats.

In Wallonië zijn echter 700 soorten (dieren en planten), 500 biotopen en 2.000 gebieden van groot biologisch belang geregistreerd. De regio herbergt 41 soorten natuurlijke milieus die door de Europese Unie zijn erkend, met name via het **Natura 2000-netwerk**. Deze milieus bestrijken 13% van Wallonië en omvatten met name de Waalse bossen.

In Wallonië groeit het netwerk van **beschermde natuurgebieden** (vanuit reglementair oogpunt), maar het blijft beperkt. In 2018 besloegen deze gebieden 20.280 ha, d.w.z. 1,2% van het Waalse grondgebied. De gewestelijke beleidsverklaring 2019-2024 voorziet in de oprichting van nieuwe natuurgebieden of de uitbreiding van bestaande natuurgebieden. Op lange termijn is er een stijgende tendens merkbaar: tussen 1990 en 2018 is de oppervlakte aan beschermde natuurgebieden in Wallonië verviervoudigd.

2.3. Bebouwde omgeving (met inbegrip van archeologisch en cultureel erfgoed) en bodemgebruik

In 2015 werd ongeveer de helft van het Waalse grondgebied gebruikt voor landbouwdoeleinden en ongeveer een derde voor bosbouwdoeleinden. **Kunstmatige gebieden**¹, die de afgelopen 30 jaar zijn toegenomen, vertegenwoordigden ongeveer 10,4% van het grondgebied. In 2020 was 29% van het land door bossen ingenomen. Evenzo bestond 29% uit akkerland en blijvende landbouw en 23% uit grasland of agrarisch braakland. Residentiële grond was goed voor slechts 7%.

De **mate van bodemdoorlaatbaarheid**² in Wallonië bedroeg in 2007 ongeveer 7,2%. Hoe hoger het percentage, hoe minder water er in de bodem infiltreert. Er dient op gewezen te worden dat België een van de landen van Europa is met de hoogste bodemdoorlaatbaarheid. Het – dichtbevolkte – noorden van Wallonië is veel ondoorlaatbaarder dan het zuiden, met een ondoorlaatbaarheid die in bepaalde gemeenten kan oplopen tot 26,4%.

Wallonië telt 6 eigendommen die zijn opgenomen in de **UNESCO-werelderfgoedlijst** van het Waalse Erfgoedwetboek. Volgens het Besluit van de Waalse regering tot bepaling van de lijst met het buitengewoon onroerende erfgoed van het Waalse Gewest (2016) telt het gewest bovendien ruim 4.000 beschermde panden.

In 2021 zijn er op gewestelijk niveau 2.262 te **herontwikkelen locaties** geïdentificeerd, met een totale oppervlakte van 3.719 hectare. In de meeste gevallen gaat het om bedrijfsterreinen die niet meer in gebruik zijn.

2.4. Landschap en reliëf

Wallonië telt 13 **landschapsclusters** die de diversiteit van de Waalse landschappen in de verf zetten.

Het **reliëf** van Wallonië verschilt tussen het noorden en het zuiden van Sambre en Maas. In het noorden bestaat Wallonië hoofdzakelijk uit een zone van vlakten en lage plateaus, bestemd voor de landbouw. In het zuiden bestaat het reliëf uit middelhoge plateaus, met afwisselend heuvelruggen en betrekkelijk diepe dalen. Het landschap bestaat uit een opeenvolging van bossen, gewassen en weiden.

20% van de oppervlakte van België is bedekt met bossen, waarvan 80% in Wallonië ligt. Sinds de jaren negentig zijn de Belgische bossen met 27% geslonken. Het **bebossingspercentage** varieert naargelang van het reliëf en dus tussen het noorden en het zuiden van Wallonië. De gebieden in de buurt van de Ardennen zijn namelijk bijzonder bosrijk (bijna 65%), in tegenstelling tot de laagvlakten in het noorden (10%).

¹ Onder 'kunstmatig gebied' wordt het volgende verstaan: elke uit zijn natuurlijke staat geraakte oppervlakte (natuurlijk grasland, drasland, enz.), bos of landbouwgrond, al dan niet bebouwd en al dan niet verhard (bijv. parkeerterrein) of onverhard (bijv. tuin van een voorstedelijk huis). Bron: Iweps

² De mate van ondoorlaatbaarheid van de bodem is zowel te wijten aan de samenstelling van de bodem als aan de aanwezigheid van kunstmatige gebieden.

2.5.Sociaal-economische activiteiten

Op 1 januari 2021 telde Wallonië 3.648.206 inwoners. In 2020 bedroeg de **bevolkingsdichtheid** in Wallonië 215,7 inwoners per km², een stijging met ongeveer 11% sinds 1991. Dit is hoger in het noorden dan in het zuiden. De provincie Luxemburg is namelijk zeer dunbevolkt, in tegenstelling tot de andere provincies. Dit verschil kan worden verklaard door de aanwezigheid van grote steden in het noordelijke deel.

Ondanks deze toename van de bevolkingsdichtheid is het **geboortecijfer** de afgelopen tien jaar gedaald, met 1,85 kinderen/vrouw in 2010 en 1,61 kinderen/vrouw in 2019. Deze cijfers liggen onder de vervangingsgrens van de generaties van 2,1.

Wat migratie betreft, is de indicator die in dit verband van belang is, de **nettomigratie**, dat wil zeggen het verschil tussen het aantal mensen dat een bepaald gebied is binnengekomen en het aantal mensen dat het gebied binnen een bepaalde periode heeft verlaten. In 2019 verwelkomde Wallonië bijna 3.882 meer mensen op zijn grondgebied vanuit de andere twee gewesten (Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest). Dit komt neer op +1 persoon per duizend inwoners. Wat de nettomigratie van buiten België betreft, hebben de meeste Waalse gemeenten de laatste vijf jaar een positief gemiddeld saldo gehad. De grootste steden, zoals Luik en Namen, vertonen een zeer positief saldo. Er dient echter op gewezen te worden dat 70 gemeenten een negatief saldo hebben.

De **Waalse huishoudens** worden talrijker, maar kleiner. Dit is met name te wijten aan de toename van het aantal eenpersoonshuishoudens en gezinskernen bestaande uit een volwassene met kinderen, de vergrijzing van de bevolking en de daling van het aantal kinderen per gezin.

In 2019 bedroeg het **bbp van Wallonië** 110 miljard euro, of 23% van het Belgische bbp. Het bbp inwoner bedroeg 30.132 euro, wat lager was dan het Belgische gemiddelde. Meer bepaald lag het 29% lager dan in Vlaanderen en 58% lager dan in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Op Europees niveau bedroeg het bbp van Wallonië 26.700 in koopkrachtstandaard (KKS), d.w.z. 85,7% van het gemiddelde van de EU-lidstaten.

Wat de **analyse op het niveau van de bedrijfssectoren betreft**, komt hieruit naar voren dat de tertiaire sector het belangrijkste is in termen van welvaartschepping en werkgelegenheid. Wallonië is namelijk bijzonder gericht op de dienstensector, met een aandeel van 76%. In 2017 bedroeg de onderzoeks- en ontwikkelingsintensiteit in Wallonië 2,6%. Volgens de CIS-enquête van 2016 bedroeg het aandeel van innovatieve bedrijven 68%. Het aandeel van de industrie in de bruto toegevoegde waarde (inclusief bouw) bedroeg in 2018 23% van het bbp, wat iets lager was dan het aandeel in Vlaanderen (25%), maar veel hoger dan het aandeel in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (7%).

In 2018 bedroeg het aandeel van de **bedrijfsinvesteringen** in het bbp van Wallonië 14%. In datzelfde jaar bedroeg het investeringspercentage³ in Wallonië 26,1%. In 2019 bedroeg de gemiddelde Waalse productiviteit 75.548 euro.

In 2019 bedroeg het **oprichtingspercentage van bedrijven** in Wallonië 9,4% en het verdwijningspercentage 7,4%. In de periode 2008-2019 werden 1,27 Waalse bedrijven opgericht voor elk bedrijf dat verdween.

2.6. Mobiliteit

Momenteel bestaat het Waalse wegennet uit 6.944 km gewestwegen, waarvan 886 km autosnelwegen. Dit is de belangrijkste vorm van **goederenvervoer** in Wallonië, maar heeft wel de grootste impact op het milieu. Het overwicht van deze vervoerswijze kan worden verklaard door de grote flexibiliteit ervan en door de hoge dichtheid van de wegeninfrastructuur in het gebied. De geografische ligging van Wallonië en zijn beleid voor de ontwikkeling van de logistieke sector impliceren ook een aanzienlijke hoeveelheid transitovervoer. Tussen 2000 en 2017 is het goederenvervoer over de weg in Wallonië met 35,3% gegroeid en in diezelfde periode is het wagenpark van lichte bedrijfsvoertuigen meer dan verdubbeld (+102%).

De **binnenvaart** in Wallonië omvat meer dan 450 km waterwegen en 4 autonome havens. Tussen 2000 en 2019 is de vraag naar vervoer over de binnenwateren met 11% gestegen. In 2018 was de Autonome Haven van Luik de derde grootste binnenhaven van Europa.

Het **luchtvervoer van goederen** in Wallonië vloeit hoofdzakelijk voort uit de activiteit van de luchthaven van Luik, wegens haar strategische ligging. De tonnage vervoerde goederen is tussen 2000 en 2019 meer dan verdrievoudigd. In 2019 was de luchthaven van Luik de grootste vrachtluchthaven van België en de zesde van Europa.

Wat het **autoverkeer** betreft, heeft in 2019 slechts 27,8% van de huishoudens in Wallonië geen auto. De auto blijft het favoriete vervoermiddel van de Walen voor hun woon-werkverplaatsingen. De periode 2005-2017 vertoont een lichte stijging van het modale aandeel van de auto, het openbaar vervoer en de fiets en een lichte daling van het aandeel van het spoor en het voetgangersverkeer. Volgens de FAST 2030-visie zal het modale aandeel van de auto tegen 2030 van 80% tot 60% dalen. Omgekeerd moet het modale aandeel van het openbaar vervoer en de actieve vervoerswijzen stijgen tot 15% voor treinen en 10% voor bussen en trams. Het fiets- en voetgangersverkeer zou toenemen tot 5%.

Een van de belangrijkste factoren die van invloed zijn op het modale aandeel is de toegankelijkheid van het openbaar vervoer. Het aandeel inwoners dat zich in de buurt van goed bediend openbaar vervoer bevindt, bedraagt 60,2% in 2019. Deze toegankelijkheid van het openbaar vervoer lijkt meer ontwikkeld in het noordwesten van Wallonië, wat kan worden verklaard door het feit dat dit deel van het gewest dichter bevolkt is en meer stedelijke kernen heeft die in staat zijn dergelijke mobiliteitsinfrastructuren te ontwikkelen.

³ Het investeringspercentage is een ratio die de bruto-investeringen in vaste activa van alle economische subjecten (overheid, ondernemingen, huishoudens) weergeeft, uitgedrukt als percentage van het bbp.

2.7. Gezondheid (veiligheid, vervuiling, luchtkwaliteit)

Met gezondheid bedoelen we de ‘menselijke gezondheid’, d.w.z. alle elementen die verontreiniging of hinder kunnen veroorzaken die gevolgen heeft voor de mens, of het nu gaat om de luchtkwaliteit, de geluids- en trillingsomgeving of de veiligheid.

Sinds de jaren negentig zijn de **atmosferische emissies** van talrijke verontreinigende stoffen (broeikasgassen, NO_x, enz.) in Wallonië aanzienlijk gedaald, wat tot een algemene verbetering van de luchtkwaliteit heeft geleid, ook al worden er van tijd tot tijd nog verontreinigingspieken waargenomen. Structurele factoren, zoals betere prestaties van ketels en motoren en de ontwikkeling van hernieuwbare energiebronnen, hebben bijgedragen tot deze verbetering, net als zeker de economische situatie met de financiële en economische crisis. In 2016 vertegenwoordigden de Waalse **emissies van TSP (Total Suspended Particles)**, al het fijnstof, in de atmosfeer 25.051 ton. De sectoren met de meeste PM₁₀-uitstoot in Wallonië waren de huishoudens, de industrie, het wegvervoer en de landbouw. De emissies van TSP, PM₁₀ en PM_{2,5} zijn tussen 2000 en 2016 met ongeveer 45% gedaald, met name in de industrie, de energiesector en de vervoerssector, ondanks de stijgende emissies van de huishoudens.

De drie belangrijkste sectoren die in Wallonië de meeste broeikasgassen uitstoten zijn de industrie (29,1%), het wegvervoer (24,3%) en de huishoudens (16,7%). In 2018 vertegenwoordigden de Waalse emissies 31% van de Belgische broeikasgasemissies. Tussen 1990 en 2018 zijn de **broeikasgasemissies in Wallonië** met 33,4% gedaald dankzij een duidelijke daling in de sectoren energieomzetting, energievervoer en industrie, ondanks de aanzienlijke toename van de emissies van het wegvervoer. In de sector huishoudens zijn deze emissies globaal gedaald, terwijl die van de tertiaire sector zijn gestegen.

Geluidsoverlast wordt vooral veroorzaakt door het weg-, spoor- en luchtverkeer. In Wallonië betreft de geluidsoverlast van het luchtverkeer vooral de gemeenten in de omgeving van de luchthavens van Luik en Charleroi. Bovendien werden in 2016 bijna 90.000 Waalse inwoners getroffen door de negatieve impact van het spoorverkeer. Wat het wegverkeer betreft, werden in 2016 262.300 inwoners getroffen door geluidsoverlast van deze activiteit. Geluidsoverlast is ook afkomstig van industriële en toeristische activiteiten, maar in mindere mate. In die zin heeft de Europese Richtlijn 2002/49/EG tot doel de blootstelling aan lawaai te voorkomen en te verminderen. Deze verstoring van de geluidsomgeving kan gevolgen hebben voor de menselijke gezondheid, maar ook voor de natuurlijke milieus.

Het beheer van **gevaarlijke industrieterreinen** is gebaseerd op de Seveso III-richtlijn (2012/18/EU). In 2021 gaat het om 106 locaties in Wallonië, aldus de officiële Seveso-website. De meeste terreinen zijn gelegen langs de industriële gordel Haine-Samber-Maas, dicht bij de grote agglomeraties. Wallonië telt ook 2 nucleaire installaties, in de gemeenten Fleurus en Tihange.

Wat de **overstromingsgevoelige gebieden** betreft, beogen de beheersplannen voor overstromingsrisico's de geïntegreerde visie op overstromingsbeheer op deelstroomgebiedschaal te versterken. Er werden 482 acties op verschillende schaalniveaus geselecteerd. Wallonië kent overwegend een laag overstromingsrisico, maar in de buurt van waterlopen zijn er gebieden met een

hoog overstromingsrisico. Overstromingsrisico's variëren naargelang van het stroomgebiedsdistrict (SGD) in kwestie: het SGD van de Maas is bijvoorbeeld bijzonder gevoelig voor overstromingen, terwijl dat van de Seine niet erg gevoelig is. Volgens de territoriale diagnose van Wallonië van de Permanente Conferentie over Territoriale Ontwikkeling (2013) is ongeveer 6,2% van het Waalse grondgebied **overstromingsgevoelig**.

2.8. Gebruik van grondstoffen

Richtlijn 91/271/EEG stelt het kader vast voor de opvang en behandeling van **stedelijk afvalwater** met het oog op de verbetering van de toestand van de waterlichamen. In 2013 hadden de 38 grote Waalse agglomeraties een opvang- en behandelingsgraad voor stedelijk afvalwater die voldeed aan de Europese vereisten.

Wat het **huishoudelijk afval** betreft, werd in 2018 in het Waalse Gewest bijna 2.000 kiloton ingezameld. Dit cijfer is de afgelopen tien jaar min of meer stabiel gebleven. Dit komt neer op een gemiddelde van 518 kg afval per inwoner. Ter vergelijking: België produceerde in 2017 420 kg per inwoner en is een van de laagste producenten van huishoudelijk afval in kg per inwoner in de EU in 2017. Volgens het Waalse Plan inzake recyclage van afval en grondstoffen zou de hoeveelheid huishoudelijk afval tegen 2025 moeten worden teruggebracht tot 501,2 kg/inwoner, d.w.z. een vermindering met ongeveer 17 kg per inwoner. Van dit huishoudelijk afval werd in 2017 ongeveer 50% naar centra voor de terugwinning van organisch materiaal gebracht voor recyclage. 43% werd naar energieteerugwinningseenheden gebracht. Als gevolg daarvan werd slechts 4% van het afval verbrand of gestort. De terugwinning van afval voor hergebruik (in energie of organisch) is tussen 2008 en 2017 met 22,7% toegenomen. Daarentegen is het huishoudelijk afval dat naar verbrandings- en stortplaatsen wordt gebracht in dezelfde periode aanzienlijk gedaald met respectievelijk -57,8% en -79,4%.

Het terugwinningspercentage van **industriële afval** bedroeg in 2017 naar schatting gemiddeld bijna 90%, en het niet-teruggewonnen deel werd verwijderd door verbranding of storting. Bijna 80% van het naar stortplaatsen overgebrachte afval was afkomstig van inrichtingen in de chemische industrie.

Het grootste deel van het in België geproduceerde **radioactieve afval** wordt afgevoerd naar de verwerkingsinstallaties in Dessel. Eind 2014 bedroeg het totale volume geconditioneerd en tijdelijk opgeslagen afval in Dessel, in afwachting van een oplossing voor het beheer op lange termijn, 22.440 m³. Dit is een toename van 76% ten opzichte van 1995.

Wat ten slotte de andere **afvalstoffen betreft die als gevaarlijk zijn ingedeeld** (chemische oppervlaktebehandeling van metalen, afgewerkte olie, enz.), werden de hoeveelheden in Wallonië in 2014 geraamd op 596 kiloton. Bijna driekwart van dit afval werd geproduceerd in het kader van industriële activiteiten.

2.9. Water

Volgens het *World Resources Institute* in de Verenigde Staten loopt België een groot risico op watertekorten. België (en Wallonië), dat op de 23e plaats van 164 landen staat, gebruikt elk jaar tussen

40 en 80% van zijn beschikbare watervoorraad. In geval van watertekort zal dit sociale en economische gevolgen hebben.

Wat het **waterverbruik in de landbouwsector** betreft, zijn er nog niet voldoende studies om het gebruik van de 'watervoetafdruk'-indicator⁴ te veralgemenen. Het **waterverbruik in de industriële sector** is in 10 jaar tijd met 60% gedaald. Het **waterverbruik per inwoner** is de afgelopen tien jaar aanzienlijk gedaald. In 2017 wordt het waterverbruik voor huishoudelijk gebruik geraamd op 90 l/(inw. per dag), wat een van de laagste cijfers in de Europese Unie is.

Wat de toestand van de waterlichamen en meer in het bijzonder de toestand van de **oppervlaktewateren** betreft, kan een langzame verbetering van de ecologische toestand worden geconstateerd. Wallonië telt 352 oppervlaktewaterlichamen, waarvan er 75% als natuurlijk zijn geklasseerd. In de periode 2013-2018 bevond 44% van de oppervlaktewaterlichamen zich in een goede of zeer goede ecologische toestand, tegenover 41% in de periode 2008-2013. Het is vooral het noorden van Wallonië, met name de provincie Henegouwen, dat de meest aangetaste waterlichamen herbergt.

Wat het **grondwater** betreft, bevond 97% van de 34 grondwaterlichamen in Wallonië zich in de periode 2014-2019 in een goede kwantitatieve toestand. Slechts één waterlichaam, in de provincie Henegouwen, verkeerde in deze periode in een slechte toestand. Nitraat en pesticiden blijven echter reële bedreigingen voor de kwaliteit van deze wateren.

2.10. Bodem en ondergrond

Wallonië exploiteert zijn **ondergrond** intensief. Niet-metaalhoudende mineralen en biomassa uit bosbouw en landbouw zijn jaarlijks gemiddeld in de periode 2002-2013 goed voor bijna 85% van de gevraagde materialen. Het overheersende aandeel van niet-metaalhoudende mineralen (zand, grind, enz.) weerspiegelt de rijkdom van de Waalse ondergrond, die de basis vormt van de activiteit van met name de winningsindustrie.

De plaatselijke bodemverontreiniging is een erfenis van praktijken uit het verleden, toen er weinig aandacht werd geschonken aan de gevolgen van antropogene activiteiten⁵ voor het milieu en de gezondheid. Wat **bodemverontreiniging** betreft, had het aantal potentieel verontreinigde bodems in Wallonië in 2017 een dichtheid tussen 1 en 10 sites per 10 km². Tot de meest voorkomende verontreinigende stoffen behoren: metalen sporenelementen⁶ (bijv. arseen, lood, kwik, ...), aardoliekoolwaterstoffen, vluchtige organische verbindingen (detergenten, ...) en cyaniden. De dichtheid van verontreinigde locaties is het hoogst langs de as Haine-Samber-Maas, de bakermat van het voorbije industriële tijdperk.

⁴ De watervoetafdruk wordt bepaald door de som te bepalen van de watervoetafdrukken van de producten die een sector in een bepaalde periode verbruikt. De watervoetafdruk van een product is een schatting van de hoeveelheid water die wordt gebruikt tijdens de levenscyclus van een product, vanaf de grondstofwinning tot de verwijdering van het product. (*Actu environnement, 2012*)

⁵ D.w.z. alleen te wijten aan menselijke activiteit.

⁶ Zware metalen die van nature in de bodem aanwezig zijn. De gevaarlijkste metalen sporenelementen zijn lood (Pb), kwik (Hg), cadmium (Cd), chroom (Cr), koper (Cu), nikkel (Ni) en zink (Zn). (*Actu environnement*)

2.11. Normale gang van zaken

Zonder de uitvoering van het OP zou de milieutoestand, zoals beschreven in het vorige punt, zich grotendeels ontwikkelen volgens de dynamiek (zowel negatief als positief) waarin ze zich thans bevindt, namelijk:

- Langzame achteruitgang van natuurlijke milieus en landschappen
- Bevolkingsgroei en gelijktijdige verstedelijking
- Toename van het verbruik van grondstoffen
- Ontwikkeling van processen voor energie- en digitale transitie
- Ontwikkeling van de circulaire economie
- Toename van de uitstoot van broeikasgassen (vooral in de vervoersector)
- Verbetering van de terugwinning van afval (behalve voor 'gevaarlijk' afval)

Andere plannen en programma's (zie hoofdstuk 1 hierboven) omkaderen en spelen in op deze dynamiek. Belangrijke onzekerheden, zoals de klimaatverandering en de COVID-19-gezondheids crisis, kunnen hun evolutie echter in de weg staan, net als de langetermijneffecten van het plan Get Up Wallonia.

3. Milieukeurmerken van gebieden die aanzienlijke gevolgen kunnen ondervinden

Gezien de omvang van de mogelijke toepassingsgebieden van het OP lijkt het evenwel moeilijk die ruimten exact te bepalen. Vanuit de wil om de weerslag in beeld te brengen op een schaal die kleiner is dan Wallonië in zijn geheel en in overeenstemming te zijn met de specifieke grondgebieden waarop het OP is gericht, worden de gebieden die waarschijnlijk aanzienlijk getroffen zullen worden dan ook beperkt tot de vijf Waalse provincies

De onderstaande tabel bevat enkele relevante gegevens voor elk van de provincies met betrekking tot de inhoud van het OP (dat vooral gericht is op ondersteuning van de economische activiteit en strijd tegen de opwarming van de aarde, zie vorig hoofdstuk).

Provincie	Henegouwen <i>In overgang</i>	Waals-Brabant <i>Meer ontwikkeld</i>	Namen <i>In overgang</i>	Luik <i>In overgang</i>	Luxemburg <i>Niet goed ontwikkeld</i>
Oppervlakte	3.813 km ²	1.097 km ²	3.675 km ²	3.857 km ²	4.459 km ²
Inwoners 2021	1.345.947	407.397	497.073	1.109.067	288.722
Gemeenten	69 entiteiten	27 entiteiten	38 entiteiten	84 entiteiten	44 entiteiten
Natura 2000-gebied	41 gebieden	11 gebieden	49 gebieden	67 gebieden	68 gebieden
Gebied van groot	378	161 gebieden	783	530	974 gebieden

biologisch belang	gebieden		gebieden	gebieden	
Kunstmatig gebied	14,9%	19,4%	8,3%	12,9%	5,1%
Bedrijvenparken 2021	122 gebieden	9 gebieden	34 gebieden	62 gebieden	52 gebieden
Tewerkstellingsgraad van 20-64-jarigen 2018	60,4%	69,4%	66,7%	63,2%	68,2%
SEVESO-locaties	54 locaties	1 locatie	13 locaties	36 locaties	6 locaties
Stations	93 locaties	28 locaties	54 locaties	63 locaties	27 locaties
Luchthavens	1 locatie	0	0	1 locatie	0

4. Milieuvraagstukken in verband met het programma, met name die welke betrekking hebben op gebieden van bijzonder belang voor het milieu, zoals aangewezen op grond van de Richtlijnen 79/409/EEG en 92/43/EEG

In dit hoofdstuk worden alle gebieden opgesomd die van bijzonder belang zijn voor het milieu en wordt een overzicht gegeven van de aanzienlijke gevolgen die het OP voor deze gebieden kan hebben.

4.1. Definitie en ligging van gebieden van bijzonder belang voor het milieu

Onder "gebieden van bijzonder belang voor het milieu" worden de volgende 9 elementen verstaan:

1. Natuurgebieden
2. Bosgebieden
3. Drasland van biologisch belang
4. Ondergrondse holten van wetenschappelijk belang
5. Natura 2000-gebieden
6. Natuurparken
7. Gebieden van groot biologisch belang (GGBB)
8. RAMSAR-locaties (watergebieden van internationaal belang)
9. Ecologische verbindingen

De eerste 5 elementen hebben een speciale beschermingsstatus volgens de Natuurbeschermingswet van 1973, de Vogelrichtlijn (79/409/EEG) en de Habitatrichtlijn (92/43/EEG). De laatste 4 elementen worden vastgesteld door een specifiek wetgevend kader voor elk van hen: de natuurparken werden door het gewest in 1985 opgericht, de gebieden van groot biologisch belang maken deel uit van de ecologische structuur die in 2004 werd opgericht, de RAMSAR-locaties werden in 1975 door een internationaal verdrag opgericht en de ecologische verbindingen zijn opgenomen in artikel D.II.21 van de territoriale ontwikkelingscode (CoDT) (en in het ruimtelijke ontwikkelingsplan).

4.2. Waarschijnlijke en aanzienlijke gevolgen voor gebieden van bijzonder belang voor het milieu

Maatregel 12 (sanering) zou rechtstreeks een significant negatief effect op deze gebieden kunnen hebben, aangezien oude industrieterreinen vaak opnieuw worden gekoloniseerd door dier- en/of plantensoorten die van belang zijn voor de biodiversiteit⁷.

Maatregel 7 (herinrichting) zou ook, in mindere mate en afhankelijk van het soort nieuwe uitrusting dat wordt ingevoerd, waarschijnlijk niet-verwaarloosbare gevolgen kunnen hebben, afhankelijk van de ligging (nabijheid, grens, ...) van het heringerichte economische gebied ten opzichte van een van deze gebieden.

Indirect kunnen de maatregelen 8, 9, 10, 11 en 13 waarschijnlijk aanzienlijke positieve gevolgen hebben voor deze gebieden, aangezien ze alle gericht zijn op vermindering van verontreinigende lozingen en beperking van het verbruik van grondstoffen.

Tegelijkertijd zou het massale gebruik van digitale tools, via de maatregelen in prioriteit 1 van het OP, kunnen bijdragen tot het genereren van een negatieve indirecte weerslag op het klimaat en dus onrechtstreeks op deze gebieden, met name door een aanzienlijke toename van de behoefte aan elektrische energie (productie, distributie, ...) en aan zeldzame grondstoffen die nodig zijn voor het vervaardigen van het digitale materieel (computers, kabels, ...).

⁷ Hier wordt alleen rekening gehouden met het biodiversiteitsaspect, maatregel 12 zal positieve gevolgen hebben voor andere milieuaspecten.

5. Relevante milieubeschermingsdoelstellingen en de wijze waarop met deze doelstellingen en milieuoverwegingen rekening is gehouden bij de ontwikkeling van het programma

In dit hoofdstuk worden eerst de relevante milieudoelstellingen voor het OP op lokaal, Waals, Belgisch, Europees en internationaal niveau uiteengezet en vervolgens wordt uiteengezet hoe daarmee rekening is gehouden bij de ontwikkeling van het OP en hoe ze zich moeten onderscheiden van de in hoofdstuk 4.2 beschreven 'normale gang van zaken'.

Het OP 2021-2027 van het EFRO is gericht op een slimmer en concurrerender, groener, meer verbonden, socialer en burgersvriendelijker Wallonië. De doelstellingen zijn dus zeer divers van aard: economisch, technologisch, energetisch, ecologisch en sociaal.

Zoals uiteengezet in hoofdstuk 1, maakt het OP deel uit van een ruimer regelgevingskader, waarvan de milieudoelstellingen grotendeels samenvallen met de relevante onderzochte plannen en programma's.

Na een reeks besprekingen met de sociaal-economische partners en rekening houdend met het kader van de bovengenoemde plannen en programma's, werden in de maatregelen van het OP strikte milieudoelstellingen vastgesteld. Deze doelstellingen – die in de maatregelen van het OP worden genoemd – zijn:

- Vermindering van de uitstoot van broeikasgassen
- Vermindering van het energieverbruik
- Rationeel gebruik van grondstoffen en bevordering van een circulaire economie
- Afvalverwerking en -terugwinning met steun voor terugwinningsacties

Uit de analyse blijkt dat zes maatregelen van het OP voldoende rekening houden met de milieudoelstellingen (dit zijn de vijf maatregelen van prioriteit 2 'Een groener Wallonië' en de enige maatregel van prioriteit 3 'Een meer verbonden Wallonië'), dat vijf er onvoldoende rekening mee houden en vier er geen rekening mee houden, maar zonder dat dit een probleem is, aangezien het milieu niet bij deze maatregelen betrokken zou moeten zijn.

De maatregelen 2 (steun onderzoek digitalisering) en 6 (steun ondernemingen) zijn geheel of gedeeltelijk gericht op digitale transformatie. Nochtans levert het gebruik van digitale technologie niet alleen voordelen op vanuit het oogpunt van milieu

Maatregelen 7 (herinrichting van bedrijventerreinen of -sites) en 14 (opleiding) houden onvoldoende rekening met de bescherming van het milieu, aangezien ze, hoewel niet rechtstreeks betrekking hebbend op het milieu, een negatief effect op de natuurlijke milieus kunnen hebben (versnippering van habitats, vervuiling, enz.). Het zou dan ook noodzakelijk zijn geweest de milieudimensie beter te integreren in de formulering van deze maatregelen. Niettemin zorgt maatregel 7 (herinrichting bedrijventerreinen/sites) voor een verbetering van de kwaliteit van het leefklimaat binnen deze ruimten, dankzij de herinrichting van de sites.

Maatregel 15 (stedelijke ontwikkeling) houdt onvoldoende rekening met een hoog niveau van milieubescherming. De in het OP geformuleerde doelstelling is immers vrij algemeen en weinig gericht

op de milieudimensie, terwijl de in het kader van deze maatregel overwogen projecten noodzakelijkerwijs gevolgen zullen hebben voor het milieu, ook al zijn die positief.

De uitvoering van het OP zou derhalve moeten bijdragen tot het aanpakken van de in hoofdstuk 4.2 gesignaleerde negatieve tendensen, door de CO₂-uitstoot in de atmosfeer en het inefficiënte gebruik van grondstoffen te verminderen. Er wordt echter geen positief effect verwacht op het natuurlijke milieu en de waterbescherming, gezien het ontbreken (of bijna ontbreken) van doelstellingen met betrekking tot biodiversiteit en bodembescherming.

6. Vermoedelijke niet-onaanzienlijke effecten, d.w.z. secundaire, cumulatieve, synergetische, korte-, middellange- en langetermijneffecten, permanente en tijdelijke, zowel positieve als negatieve, op het milieu, onder meer op thema's zoals biologische diversiteit, bevolking, menselijke gezondheid, fauna, flora, bodem, water, lucht, klimatologische factoren, materiële goederen, cultureel erfgoed, met inbegrip van architectonisch en archeologisch erfgoed, landschappen en de interacties tussen deze factoren

In dit hoofdstuk worden de waarschijnlijke niet te verwaarlozen effecten (positief, negatief of neutraal) van de uitvoering van het Waalse OP van EFRO op het milieu beoordeeld. De analyse van de waarschijnlijke niet te verwaarlozen gevolgen van dit OP voor het milieu wordt in verschillende fasen uitgevoerd:

- Beknopte samenvatting van de waarschijnlijke niet te verwaarlozen gevolgen van elke maatregel
- Opstelling van twee overzichtstabellen: in de eerste tabel wordt het totale effect (zowel positief als negatief) aangegeven dat het OP op de 10 geselecteerde thema's zou kunnen hebben; in de tweede tabel wordt het positieve en negatieve effect van het OP voor elk thema vergeleken
- Globale interpretatie van de resultaten (verticaal en horizontaal)

6.1. Beknopte samenvatting van de niet te verwaarlozen gevolgen van elke maatregel

Voor deze eerste fase werd elke maatregel van het OP getoetst aan de verschillende milieuthema's die in hoofdstuk 2 zijn ontwikkeld. Daarom zijn voor elke maatregel evaluatieformulieren opgesteld. Elk formulier beoordeelt de algemene effecten op de thema's die zouden kunnen voortvloeien uit de uitvoering van de gerichte maatregel van het OP. Elk formulier bevat een onderdeel 'samenvatting van de effecten' waarin de waarschijnlijke niet te verwaarlozen effecten per maatregel voor elk thema worden samengevat.

6.2.Samenvattende tabel

Deze tweede fase bestaat met name uit de opstelling van een dubbele samenvattende tabel waarin voor elke maatregel van het OP de te verwachten niet te verwaarlozen effecten van de uitvoering van het OP worden aangegeven.

De tabel is bedoeld om de positieve en negatieve effecten van het OP voor elk thema te vergelijken. De volgende aanduidingen worden gebruikt:

- **2**: betekent dat een sterk positief effect wordt verwacht bij de uitvoering van het OP voor de betrokken maatregel.
- **1**: betekent dat een gemiddeld positief effect wordt verwacht bij de uitvoering van het OP voor de betrokken maatregel.
- **2**: betekent dat een sterk negatief effect wordt verwacht bij de uitvoering van het OP voor de betrokken maatregel.
- **1**: betekent dat een gemiddeld effect wordt verwacht bij de uitvoering van het OP voor de betrokken maatregel.
- **0**: betekent dat een globaal neutraal effect wordt verwacht bij de uitvoering van het OP voor de betrokken maatregel. 'Neutraal' omvat zowel negatieve als positieve gevolgen.
- **/**: betekent dat er geen significant en waarschijnlijk effect wordt verwacht bij de uitvoering van het OP voor de betrokken maatregel.

Aan de hand van de onderstaande samenvattende tabel kunnen we de volgende algemene punten vaststellen:

- Over het algemeen heeft het OP meer positieve dan negatieve gevolgen voor de thema's.
- *Maatregelen*: De maatregelen die de meeste positieve effecten zullen hebben, zijn 15 'Stedelijke ontwikkeling', 11 'Steun aan ondernemingen naar circulaire economie' en 10 'Financieringsinstrument koolstofarme economie' (maatregelen 10 en 11 hebben geen negatieve effecten).
- *Maatregelen*: De maatregelen die daarentegen het meest negatief voor het milieu lijken te zijn, zijn de maatregelen 5 'Financieringsinstrumenten (kmo's)' en 6 'Steun voor ondernemingen'. Deze twee maatregelen – die hoofdzakelijk betrekking hebben op de economie en financiering – houden niet (of nauwelijks) rekening met de milieuaspecten.
- *Thema's*: De positieve effecten hebben vooral betrekking op sociaal-economische activiteiten, mobiliteit, bebouwde omgeving, gebruik van grondstoffen en gezondheid. Het OP volgt namelijk een logica van met name economische ontwikkeling, met de nadruk op rationeel gebruik van grondstoffen, duurzame mobiliteit en stedelijke ontwikkeling.
- *Thema's*: Wat de negatieve effecten betreft, zal de uitvoering van het OP vooral gevolgen hebben voor het natuurlijke milieu en de waterhuishouding.

Tabel . Vergelijking en overzicht van de positieve en negatieve gevolgen die het OP voor de 10 thema's zou kunnen hebben

Prioriteit	Maatregelen	Te verwaarlozen effecten			/			Middelgrote positieve effecten	1	Sterke positieve effecten		2
								Middelgrote negatieve effecten	1	Sterke negatieve effecten		2
		Thema's										
		BODEM ONDERGROND	ENERGIE KLIMAAT	WATER	NATUURLIJKE OMGEVING	GEBOUWD MILIEU (met inbegrip van archeologisch en cultureel erfgoed) BODEMGEBRUIK	RELIËFLANDSCHAP	SOCIAAL-MAATSCHAPPELIJKE ACTIVITEITEN	MOBILITEIT	GEZONDHEID (verontreiniging, veiligheid)	GEBRUIK VAN HULPBRONNEN (afval, natuurlijke hulpbronnen)	
Een intelligenter en concurrerder Wallonië	1: Steun voor onderzoek (COOTECH)	/	1	1	0	1	/	2	1	1	1	
	2: Steun voor onderzoek "digitale transitie van kmo's"	/	1	1	1	/	/	1	1	0	0	
	3: Steun voor O&I- en valorisatieacties	/	0	1	0	1	/	2	1	1	2	
	4: Investeringssteun	/	0	/	1	/	/	2	/	/	1	
	5: Financiële instrumenten (kmo's)	/	2	1	2	/	/	2	/	/	1	
	6: Steun voor ondernemingen en ondernemers-projecteigenaars	/	1	1	1	/	/	1	/	/	1	
	7: Herinrichting van bedrijventerreinen of -sites	0	2	1	1	1	0	1	0	/	0	
Groener Wallonië	8: Energierenovatie van gewestelijke en lokale overheidsgebouwen.	/	1	1	/	1	/	0	/	/	0	
	9: Circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik	0	2	2	0	2	1	2	2	1	2	
	10: Financieringsinstrument "Steuninstrument voor de transitie van kmo's naar koolstofarme/circulaire economie"	/	2	1	1	/	/	1	1	1	2	
	11: Steun aan ondernemingen naar circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik	/	2	2	1	/	/	2	/	1	2	
	12: Sanering van oude industrieterreinen	2	/	1	1	1	2	2	2	1	0	
Wallonië meer verbonden	13: Duurzame lokale en regionale mobiliteit	1	1	0	1	1	1	1	1	2	0	
Sociale Wallonië	14: State-of-the-art infrastructuur en uitrusting voor beroepsopleiding en hoger en universitair onderwijs	1	0	0	0	1	1	2	1	/	1	
Wallonië dichterbij de burger	15: Stedelijke ontwikkeling	0	1	1	2	1	2	2	2	2	0	

6.3. Geaggregeerde interpretatie van de resultaten

Om een algemeen beeld te krijgen van de effecten van het OP voor elk milieuthema, is een verticale interpretatie van de resultaten van de analyse uitgevoerd. De verwachte algemene effecten voor de verschillende thema's worden hieronder samengevat:

Bodem en ondergrond:

Dit thema is niet erg betrokken bij de uitvoering van het OP. Wanneer het echter wordt aangetast, is de impact eerder negatief. De totstandbrenging van infrastructuur voor mobiliteit of beroepsopleiding kan immers leiden tot een toename van de mate van bodemondoorlaatbaarheid.

Energie en klimaat:

Een van de milieudoelstellingen van het OP is de vermindering van de uitstoot van broeikasgassen en van het energieverbruik. Dit thema zal derhalve sterk worden beïnvloed door de uitvoering van het OP. Over het algemeen zou dit effect positief moeten zijn, met acties die leiden tot een vermindering van de uitstoot van broeikasgassen en een rationeel energiegebruik (met name door eco-innovatie). Dit zal met name het geval zijn bij veel maatregelen ter bevordering van onderzoek en innovatie op het gebied van energie-efficiëntie en in het algemeen van alle technologie op het gebied van de strijd tegen de klimaatverandering. Dit kan echter ook leiden tot negatieve effecten, zoals een hoger energieverbruik in verband met de gefinancierde onderzoeksprogramma's (bijv. digitale vervuiling). Evenzo zullen alle maatregelen die leiden tot een toename van de antropogene activiteit naar verwachting leiden tot een toename van de broeikasgasemissies en een toename van het energieverbruik.

Water:

Water is een thema dat negatief wordt beïnvloed door de uitvoering van het OP. Een toename van de economische activiteit zal het waterverbruik immers doen toenemen. Naar verwachting zal de waterverontreiniging als gevolg van deze maatregelen echter niet significant toenemen.

Natuurlijk milieu:

Dit thema zal negatief worden beïnvloed door de uitvoering van het OP. Zoals hierboven is uiteengezet, zal de toename van antropogene activiteiten waarschijnlijk een sterke druk op het natuurlijke milieu veroorzaken. Zo zal de aanleg van nieuwe infrastructuur in een heringerichte economische zone leiden tot versnippering en aantasting van habitats, zal de sanering van oude industrieterreinen leiden tot een verlies aan biodiversiteit omdat sommige soorten er hun habitat van hebben gemaakt en zal een toename van broeikasgassen in verband met bepaalde maatregelen de klimaatverandering versnellen en dus de vernietiging van sommige kwetsbare habitats doen toenemen.

Het OP heeft echter niet alleen een negatief effect op het natuurlijke milieu. Zo zal de strijd tegen stadsuitbreiding de versnippering van habitats beperken. Evenzo zal de bevordering van ecotoerisme de negatieve effecten van massatoerisme beperken.

Bebouwde omgeving:

Het effect op de bebouwde omgeving bij de uitvoering van het OP zal over het algemeen positief of neutraal zijn. Het meest positieve effect wordt teweeggebracht door maatregel 9 'Circulaire economie'

(met betrekking tot de energie-efficiëntie van gebouwen en de versterking van het ecologische ontwerp) en het meest negatieve effect wordt teweeggebracht door maatregel 13 'Mobiliteit' (in verband met de toename van kunstmatige gebieden en de ondoordringbaarheid van de bodem).

Landschap en reliëf:

Over het algemeen is dit thema niet erg betrokken bij de maatregelen van het OP. Wanneer dat wel het geval is, zijn de effecten van het OP nogal gemengd. Aangezien economische groei een van de doelstellingen is, zal de aanleg van nieuwe logistieke infrastructuren leiden tot versnippering en aantasting van het landschap. Door het herstel van de industriële ruimten kan echter worden voorkomen dat nieuwe infrastructuren moeten worden aangelegd en door de sanering van oude industrieterreinen kan bijvoorbeeld de kwaliteit van het landschap worden hersteld.

Sociaal-economische activiteiten:

Het sociaal-economische aspect lijkt het meest positief te worden beïnvloed, in overeenstemming met de economische uitdagingen waarmee het OP wordt geconfronteerd (lage werkgelegenheidsgraad, daling van de productiviteit, economische, sociale en territoriale ongelijkheden, ...). Meer in het bijzonder moet de uitvoering van het OP met name de werkgelegenheid en het concurrentievermogen van de bedrijven vergroten, de kmo's ondersteunen, de aantrekkelijkheid van economische gebieden vergroten, de kwalificatie voor tewerkstelling verhogen en de 'groene' economie bevorderen.

Bepaalde maatregelen hebben echter een negatief effect op sociaal-economische activiteiten, zoals de opkomst van nieuwe technologieën en innovaties die een bedreiging kunnen vormen voor de werkgelegenheid in minder geavanceerde sectoren (creatieve destructie), de ondergeschiktheid van de werkgelegenheid aan de technologie, of het risico dat een deel van de bevolking van de arbeidsmarkt wordt uitgesloten omdat ze niet in staat is zich aan te passen aan de digitale transitie.

Mobiliteit:

Mobiliteit is ook een van de thema's met de meest positieve effecten, en met name met een maatregel die specifiek gewijd is aan duurzame mobiliteit (maatregel 13 'Mobiliteit'). De versterking van intermodaliteit en multimodaliteit en de aanmoediging van het gebruik van zachte en actieve vervoerswijzen (fietsen, verplaatsingen te voet, enz.) zullen een positief effect hebben op zowel de mobiliteit als het milieu. Ook de ondersteuning van de multimodale mobiliteit zal positieve gevolgen hebben in de zin van een vermindering van de behoefte aan wegen en parkeerplaatsen. Dit zal het gemakkelijker maken om steden groener te maken.

Gezondheid (inclusief luchtkwaliteit):

De gezondheid zal vrijwel uitsluitend positief worden beïnvloed door de uitvoering van het OP. De broeikasgas-reductiedoelstelling is de voornaamste reden. Aangezien veel maatregelen gericht zijn op het terugdringen van broeikasgasemissies, zou de luchtkwaliteit moeten verbeteren en zouden aandoeningen van de luchtwegen en andere ziekten gerelateerd aan slechte lucht zo moeten verminderen. Evenzo zal de sanering van bepaalde milieus (oude industrieterreinen, enz.) het mogelijk maken de blootstelling van de bevolking aan verontreinigende stoffen die zich in de bodem bevinden, te beperken.

Gebruik van grondstoffen en afval:

Het gebruik van grondstoffen zal sterk worden beïnvloed door de uitvoering van het OP, en in het algemeen met positieve milieu-effecten. Maatregel 11 'Steun aan ondernemingen naar circulaire economie' is er met name op gericht bedrijven te steunen bij hun inspanningen om grondstoffen duurzaam te gebruiken en de circulaire economie te bevorderen. Evenzo zal de wens om de energietransitie te bevorderen het mogelijk maken het verbruik van energiebronnen (bijv. fossiele brandstoffen) te verminderen. In het algemeen worden de volgende belangrijke en waarschijnlijke effecten verwacht: een rationeler gebruik van grondstoffen, een groeiende circulaire economie, het gebruik van eco-innovatie voor groenere processen en de bevordering van recycling.

Er moet echter op worden gewezen dat sommige negatieve effecten te verwachten zijn, zoals een toename van de hoeveelheid afval die door de toegenomen antropogene activiteiten (bijv. toerisme) wordt gegenereerd.

7. Maatregelen die worden overwogen om aanzienlijke negatieve effecten van de uitvoering van het programma op het milieu te vermijden, te verminderen en, voor zover mogelijk, te compenseren

7.1. Methodologie

In dit hoofdstuk worden aanbevelingen gedaan om de in het vorige hoofdstuk geschetste belangrijke negatieve effecten te voorkomen, te beperken of te compenseren. In de eerste plaats zullen algemene aanbevelingen worden gedaan, gevolgd door aanbevelingen per thema.

7.2. Algemene aanbevelingen

In het algemeen wordt het volgende aanbevolen:

- Bij de opstelling van een nieuw plan of programma moet een lijst worden opgesteld van doelstellingen (van andere bestaande plannen en programma's) waarmee dit nieuwe document waarschijnlijk zal overlappen. Dit om overlappings, tegenstrijdigheden of andere interpretatieproblemen te voorkomen, gezien het grote aantal bestaande plannen en programma's.
Deze aanbeveling gaat verder dan de reikwijdte van het OP.
- Gezien de aanzienlijke effecten van het OP op de thema's 'natuurlijk milieu' en 'water' (zie vorig hoofdstuk), moeten indicatoren worden ingevoerd om deze effecten te monitoren (voor meer details, zie het volgende deel van dit hoofdstuk).
- Er moet een milieueffectbeoordeling aangevraagd worden bij de voorbereiding van het projectaanvraagdossier.
- Onderzoeksprojecten die expliciet gericht zijn op eco-innovatie moeten worden gestimuleerd.
- In elk aanvraagdossier moet een BATNEEC⁸-analyse en een levenscyclusanalyse van materialen/producten worden aangevraagd.

⁸ De BATNEEC-analyse bestaat uit de vergelijking van verschillende projectvarianten op basis van een berekening van hun globale milieurendement en het in perspectief plaatsen van deze verschillende rendementen (bron: Leefmilieu Brussel).

7.3. Aanbevelingen per thema

De aanbevelingen per thema zijn opgenomen in de onderstaande tabel, waarbij voor elk thema een reeks aanbevelingen wordt gedaan en wordt aangegeven op welke OP-maatregel(en) ze betrekking hebben.

Thema	Aanbeveling(en)	Betrokken maatregel(en)
Bodem en ondergrond	De kunstmatige inrichting van het grondgebied beperken door te trachten de onbebouwde gebieden zoveel mogelijk in stand te houden en maatregelen te bevorderen die erop gericht zijn de bodemondoorlaatbaarheid te beperken	7. Herinr. bedrijventerr./-sites 9. Circ. econ. 13. Mobiliteit 14. Opleiding 15. Sted. ontw.
Energie en klimaat	Projecten bevorderen die gebruik kunnen maken van energiebesparende methoden voor de uitvoering van de werkzaamheden	7. Herinr. bedrijventerr./-sites 8. Energierenov. gebouwen 9. Circ. econ. 12. Sanering 13. Mobiliteit 14. Opleiding 15. Sted. ontw.
	Projecten in verband met het gebruik van hernieuwbare energie en rationeel energiegebruik bevorderen	8. Energierenov. gebouwen
	De potentiële effecten beoordelen in termen van de uitstoot van luchtverontreinigende stoffen of broeikasgassen die het gevolg kunnen zijn van de exploitatie van projecten	Alle
Water	Ervoor zorgen dat de fysische en chemische kwaliteit van het oppervlakte- en grondwater behouden blijft	7. Herinr. bedrijventerr./-sites 8. Energierenov. gebouwen 9. Circ. econ. 12. Sanering 13. Mobiliteit 14. Opleiding 15. Sted. ontw.
	De kunstmatige inrichting van het grondgebied beperken door te trachten de onbebouwde gebieden zoveel mogelijk in stand te houden en maatregelen te bevorderen die erop gericht zijn de bodemondoorlaatbaarheid te beperken	7. Herinr. bedrijventerr./-sites 8. Energierenov. gebouwen 9. Circ. econ. 12. Sanering 13. Mobiliteit

		14. Opleiding 15. Sted. ontw.
	Zorgen voor een duurzaam beheer van afvloeiend water na de verstedelijking van nieuwe gebieden, zowel wat de kwantiteit als de routing betreft	7. Herinr. bedrijventerr./-sites 12. Sanering 15. Sted. ontw.
Natuurlijk milieu	Ervoor zorgen dat er bij de uitvoering van projecten geen risico bestaat op de verspreiding van invasieve soorten	7. Herinr. bedrijventerr./-sites 8. Energierenov. gebouwen 9. Circ. econ. 12. Sanering 13. Mobiliteit 14. Opleiding 15. Sted. ontw.
	Projecten met een positieve impact op de biodiversiteit en het ecologische netwerk bevorderen	
	De versnippering van het ecologische netwerk beperken	
Bebouwde omgeving	Aangezien bij de milieubeoordeling van de verschillende maatregelen van het OP geen significante negatieve effecten naar voren zijn gekomen, worden voor dit thema geen specifieke aanbevelingen gedaan.	
Landschap	Rekening houden met landschappelijke integratie bij het creëren of uitbreiden van projecten binnen de omgeving (bebouwde omgeving, uitzichtpunten, enz.)	7. Herinr. bedrijventerr./-sites 9. Circ. econ. 13. Mobiliteit 14. Opleiding 15. Sted. ontw.
	Aantasting, versnippering en banalisering van landschappen voorkomen en de landschappelijke integratie van elk project bevorderen	
Sociaal-economische aspecten	De uitvoering van de projecten in de nabijheid van stedelijke kernen bevorderen	7. Herinr. bedrijventerr./-sites 12. Sanering
Mobiliteit	Projecten uitvoeren in de buurt van stadscentra en in de buurt van openbaarvervoersnetwerken	7. Herinr. bedrijventerr./-sites 12. Sanering 13. Mobiliteit
	Het goederenvervoer over de binnenwateren of via bestaande spoorlijnen aanmoedigen	7. Herinr. bedrijventerr./-sites 12. Sanering
Gezondheid	Voor projecten die het gebruik van draadloze technologieën vereisen, een analyse maken van de beschikbare technologieën met betrekking tot de effecten op de menselijke gezondheid	13. Mobiliteit 15. Sted. ontw.
Gebruik van	Projecten die rekening houden met het	7. Herinr. bedrijventerr./-

grondstoffen	gebruik van lokale/herbruikbare/recupereerbare/recycleerbare materialen bevorderen	sites 8. Energierenov. gebouwen 13. Mobiliteit 14. Opleiding 15. Sted. ontw.
--------------	--	--

Deze aanbevelingen kunnen worden uitgevoerd op het niveau van de projectselectie. De algemene aanbeveling over het opnemen van een effectbeoordeling in de aanvraagdossiers (zie vorig punt) kan bijvoorbeeld worden gebruikt om de uitvoering van deze aanbevelingen per thema te ondersteunen.

8. Verklaring met een samenvatting van de redenen waarom de opties zijn gekozen en een beschrijving van de wijze waarop de beoordeling is uitgevoerd, met inbegrip van eventuele moeilijkheden die bij het verzamelen van de vereiste informatie zijn ondervonden, zoals technische tekortkomingen of een gebrek aan deskundigheid

8.1. Procedure die is toegepast voor de opstelling van het OP en het MER

De eindredactie van het OP 2021-2027 wordt in 9 fasen uitgevoerd:

1. De raadpleging van de sociaal-economische partners van het programma 2014-2020 (golf 1) vindt plaats vóór de uitwerking van het OP (mei 2020).
2. De Waalse regering stelt de programmeringsrichtsnoeren vast (leidraad voor het OP EFRO 2021-2027, goedgekeurd door de Waalse regering (26 november 2020)).
3. Na goedkeuring worden deze richtsnoeren toegezonden aan de partners (en functionele administraties), die hun voorstellen (golf 2) voor de uitvoering ervan formuleren, met het oog op de opstelling van het OP (werkgroepen, januari 2021).
4. De uitwerking van het OP is gebaseerd op deze richtsnoeren. Ook wordt rekening gehouden met de resultaten van de bovengenoemde raadpleging, de conclusies van de beoordelingen die in het kader van het beoordelingsplan 2014-2020 zijn verricht, en een door IWEPS opgestelde sociaal-economische diagnose.
5. Parallel aan de opstelling van het OP wordt een programmacomplement opgesteld om, indien nodig, de leesbaarheid en het begrip van de zwaartepunten en maatregelen van het nieuwe programma te verbeteren.
6. Een eerste versie van het OP en het programmacomplement wordt vervolgens door de minister-president ter goedkeuring voorgelegd aan de Waalse regering (eerste lezing van de Waalse regering op 24 juni 2021 – tweede lezing na invoering van aanvullende elementen – kwantificering van indicatoren, gunstige voorwaarden, financieringsplan, enz. op 14 juli 2021).
7. Het OP is onderworpen aan een milieubeoordeling (juni 2021 tot november 2021). Het OP wordt ook naar de sociaal-economische partners gestuurd voor een laatste raadpleging (golf 3) (augustus-september 2021).

8. Vervolgens wordt een herziene versie van het OP, met inbegrip van de wijzigingen die voortvloeien uit de resultaten van de milieubeoordeling en de laatste overlegronde, aan de Waalse regering voorgelegd. Na het besluit van de Waalse regering wordt het OP aan de Europese Commissie toegezonden (najaar 2021). Onderhandelingen met de diensten van de Europese Commissie volgen.
9. Zodra het OP is goedgekeurd, kan de oproep tot het indienen van projecten worden gelanceerd.

De beoogde oplossingen in termen van methodologische keuzes voor elk hoofdstuk van het MER worden uitgewerkt in hoofdstuk 8 van het MER. Met name is gebruikgemaakt van dubbel ingevulde overzichtstabellen en de beschrijvende teksten daarvan (bijv. hoofdstukken 1, 5 en 6), analyses van milieu-indicatoren en statistische bronnen (bijv. hoofdstukken 2, 3 en 6), samenvattende overzichten (bijv. hoofdstuk 3) en kaarten (bijv. hoofdstuk 4) om de duidelijkheid en toegankelijkheid van het MER te waarborgen.

8.2. Aangetroffen moeilijkheden

Bij de opstelling van dit rapport hebben zich verschillende moeilijkheden voorgedaan:

- Een gebrek aan actuele gegevens over de toestand van het milieu;
- Het zeer korte tijdschema voor het MER, met name met betrekking tot het openbaar onderzoek van 45 dagen dat wettelijk niet tussen half juli en half augustus kan worden gehouden;
- De adviezen over de ontwerp-reikwijdte, die het resultaat waren van een overleg met de betrokken autoriteiten, werden laat door deze autoriteiten in het overlegproces ingediend;
- De omvang van het OP, d.w.z. het hele Waalse grondgebied. Er is inderdaad een verschil in omvang tussen het OP dat op Waals niveau is vastgesteld en de maatregelen die plaatselijke maar nog onbekende gevolgen zullen hebben. Deze moeilijkheid is met name te wijten aan de chronologie van het proces, namelijk i) de uitwerking van het OP, ii) de uitvoering van de SMB, iii) de herziening van het OP en iv) de lancering van de oproep tot het indienen van projecten;
- Het goedgekeurde ontwerpprogramma werd ons toegezonden zodra het was aangenomen, maar laat in het proces van uitvoering van deze beoordeling (en vereiste aanpassing van het MER);
- De mate van nauwkeurigheid van het OP dat in het stadium van de opstelling van het MER bekend is, blijft op het niveau van de prioriteiten en de maatregelen. De aard van de projecten, hun omvang, locatie, ruimtelijke concentratie en budget zijn in dit stadium nog niet bekend en zullen de milieueffectbeoordeling waarschijnlijk aanzienlijk beïnvloeden.

9. Beschrijving van de beoogde opvolgingsmaatregelen overeenkomstig artikel 59 van het Milieuwetboek

In dit hoofdstuk worden de in het OP vermelde indicatoren kritisch bekeken en worden zo nodig aanvullende indicatoren voorgesteld. De indicatoren moeten gegevens verschaffen om de voortgang van de uitvoering van het OP en de effecten ervan op het milieu te kunnen volgen.

Ten eerste zijn er weinig indicatoren om de langetermijneffecten te volgen. De indicatoren in het OP zijn meer gericht op economische resultaten op korte termijn (bijv. het aantal bedrijven dat financiële steun heeft ontvangen) en laten niet toe de milieueffecten te volgen. Daarom zijn complementen nodig.

Ten tweede is het moeilijk om definitieve indicatoren voor sommige maatregelen voor te stellen wanneer de projecten nog niet zijn geselecteerd. In dit stadium biedt het OP immers een kader en voorziet het in maatregelen die in de vorm van projecten moeten worden geconcretiseerd. Een maatregel als nr. 15 (stedelijke ontwikkeling) is zeer ruim geformuleerd en kan bijvoorbeeld worden uitgevoerd via projecten voor stadsvernieuwing, een duurzaam toeristisch aanbod of lokale consumptie. Er zal dus moeten worden voorzien in indicatoren die zijn aangepast aan de projecten die uiteindelijk worden uitgevoerd.

Tenslotte moet worden voorzien in globale indicatoren voor de twee thema's waarop het OP waarschijnlijk in het bijzonder van invloed zal zijn, zoals gespecificeerd in hoofdstuk 4.7, namelijk natuurlijke habitats en water/bodem. Dit houdt in dat ecologische oppervlakken zullen worden gecontroleerd, alsmede kunstmatige oppervlakken die de absorptie van regenwater verhinderen.